

B O E K E N

Een bezielde spits

Ad Oele bespreekt:
Annemieke Klijn, *Onze man uit
Maastricht: Sjeng Tans 1912-1993*,
Nijmegen: Sun, 2001

Deze biografie van de hand van Annemieke Klijn is het verhaal van een gedreven mens en politicus. Als overtuigd aanhanger van de Doorbraak en als spits van de Partij van de Arbeid in Limburg was Tans tot ongeveer 1965 de belangrijkste tegenspeler van het Limburgse politieke *establishment*. De titel van het boek is ontleend aan een brochure van de PvdA over Tans die in 1965 als nieuwe voorzitter aantrad. De schrijfster heeft letterlijk en figuurlijk alles uit de kast gehaald om een betrouwbaar en chronologisch verantwoord beeld te geven van deze pionier van de Doorbraak. Er zijn veel tijdgenoten geïnterviewd en heel veel schriftelijke bronnen geraadpleegd. De religieuze en maatschappelijke conflicten in het leven van Tans boden genoeg aanknopingspunten voor een levendige tekst. Uit de wijze waarop mevrouw Klijn die heeft gebruikt blijkt hoezeer ze zich verdiept en vastgebeten heeft in deze onderwerpen en daarmee ook een goed beeld heeft weten te schetsen van de hoofdpersoon.

Jean Tans was niet alleen een aanvaller van het confessioneel verzuilde bestel, hij was ook degene, die de jeugdige en linkse critici aan het eind van de jaren zestig ruimte bood om door te breken in het bestuur van de PvdA. Tans was tevens de wegbereider van de Universiteit van Maastricht. Daar was hij in de eerste jaren voorzitter van

het College van Bestuur nadat hij zes jaar had gewerkt aan de voorbereiding van deze Limburgse universiteit. De diësviering op 12 januari j.l. ter gelegenheid van het vijfentwintig jarig bestaan was de aanleiding voor de presentatie van dit boek.

Ruim de helft van de inhoud van *Onze man uit Maastricht* betreft de sociale en politieke verwickelingen rond ontzuiling en doorbraak – die hadden geleid tot de oprichting van de PvdA – en rond de opkomst van (nu oud-) nieuw-links. De schrijfster vraagt aandacht voor het verschil tussen de onverzettelikheden van Tans tegenover de intimidatie van het machtsbolwerk van KVP en episcopaat, en het soepele optreden van Tans als voorzitter van de PvdA jegens de nieuw-linkse babyboomers tijdens hun bestorming van het bestuurlijke bolwerk van de partijtop (een soepelheid, waar Den Uyl meer dan eens grote bezwaren tegen had). Klijn ziet hier geen paradox. De verklaring ligt in het door religie en vernieuwingsdrang gevoede idealisme van de hoofdpersoon. Die had zich al jong het pleidooi van Jacques Maritain voor een *Humanisme Integral* eigen gemaakt en samen met geestverwanten in de Nederlandse Volksbeweging tijdens de oorlog maatschappelijk positie gekozen tegen de voortzetting van het vooroorlogse verzuilde bestel. Er moest ruimte worden gemaakt voor een brede progressieve volksbeweging. In dat denkkader paste het accommoderen van de voortrekkers van Nieuw-Links. Ze toonden een voor Tans goed herkenbare vernieuwingsdrang. Dat woog op tegen hun al te handige

INHOUD

Leven en werken van Sjeng Tans

Economisch burgerschap als utopie

B O E K E N

vergadertechniek en hun aanvankelijk gebrek aan benul van de politiek-economische werkelijkheid.

Deze positiekeuze en de daaraan verbonden activiteiten, in Limburg zowel als in Amsterdam, hebben Tans en zijn gezin niet veel vreugde bezorgd. De met de verkiezingsoverwinning van 1956 bezongen Doorbraak bleek iets te vroeg te zijn toegejuicht. Deze kreeg pas duidelijk gestalte toen rond 1970 een groot contingent van de religieus opgevoede en vooruitstrevende jongeren afstand nam van de confessionele politiek. De inpassing van de hemelbestormers van de jaren zestig, die overigens niet zonder slag of stoot verliep, kreeg tijdelijk gestalte met het kabinet Den Uyl en de daarop volgende moeizame periode van politieke heroriëntatie. Toen had Tans zich al teruggetrokken in Limburg. Daar kon hij zijn politieke ervaring en zijn niet geringe doorzettingsvermogen benutten als kwartiermaker voor de universiteit in Maastricht.

Ook dat ging niet van een leien dakje. In de zes jaren van voorbereiding waren er tal van kritische momenten waarbij Tans – niet alleen progressief maar in dit bestuurlijke werk vaak ook autoritair – moest optornen tegen Haagse bezuinigingsdrang en de krachten, die de uitbreiding van een achtste medische faculteit tot universiteit met een algemene wetenschappelijke opleiding wilden tegengaan. Tans kreeg te maken met de destijds in bestuurlijke kring overbekende veeleisendheid van het gilde der medisch specialisten en werd niet vrolijk van de daarbij onvermijdelijke compro-

missen. Hij had van huis uit reden om zijn medebestuurders te verdenken van neigingen om zonodig terug te vallen op een zuiniger concept van een hogeschool met een katholieke signatuur. In het boek wordt heel levendig beschreven hoe na veel vijven en zessen de universiteit van de grond kwam. Dit gebeurde met medewerking van onder meer oud Staatsmijnchef Rottier en professor Tiddens, alsmede met politieke steun van staatssecretaris Klein en uiteindelijk ook de latere onderwijsminister Veringa. Bij dat alles hadden de meeste confraters van de Stichting Wetenschappelijk Onderwijs Limburg niet zozeer bezwaar tegen de vooruitstrevendheid van hun voorzitter als wel tegen diens soms solistische optreden.

Meer Jean dan Sjeng

Het aardige van deze biografie is het levendige beeld van de religieuze en politieke verhoudingen, die zo bepalend waren voor het optreden van Tans. In de jaren vijftig kwam hij met zijn voor Limburg tegendraadse profiel als gekozen PvdA-man in de gemeenteraad van Maastricht en de Provinciale Staten. Toen het hem als leraar moeilijk werd gemaakt door het katholieke schoolbestuur maakte hij pas na grondige afweging de keuze voor het kamerlidmaatschap. Zijn omstreden positie en zijn vele taken verhinderden hem niet nuchter en met veel kennis van zaken mee te werken aan per saldo vernieuwende compromissen. Zo werkte hij als onderwijsspecialist mee aan de moeizame totstandkoming – kantje boord – van de mammoetwet en verwierf daarmee respect bij

vriend en vijand. In het boek komen met de namen van de tegenstanders ook de medestanders aan bod. Ze geven reliëf aan de figuur van Tans, die zich door zijn werk onderscheidde maar zich voor het oog van de wereld geen menselijke zwakheden permitteerde. Niet zonder reden is onder de medestanders de naam genoemd van Johan van der Woude, de medisch analist uit Heerlen, die als gewestelijk secretaris en als onvermoeibare sjouwer en propagandist in de jaren vijftig samen met Tans de wagen van de PvdA in Limburg trok. Ze konden het goed met elkaar vinden en hebben heel ijverig gemept op de zuil van de Limburgse KVP. Ze moesten ervaren dat die zuil vijftien jaar later van binnen uit verbrokkelde omdat de wapening was verroest. Vergeleken met de enigszins gesloten intellectueel Tans was de Groninger Van der Woude het joviale tegendeel. Beiden hebben de overstap gemaakt vanuit het partij-activisme naar het bestuur en daar, ieder op zijn eigen manier, hart en ziel aan verpand. Van der Woude als wethouder en gedeputeerde en Tans als voorzitter van de Stichting Wetenschappelijk Onderwijs in Limburg.

De biografie bevat ook vele passages uit de pamfletten en geschriften van de hoofdpersoon. Dat alles toont echter maar een deel van de mens Tans. Hij was migraineklant en kwetsbaar maar vond houvast in de band tussen zijn geweten en wat hij zag als zijn opdracht. Hij was geen man van losse en vrijblijvende gedachten. Hij had een idee en gebruikte de beste jaren van zijn leven voor de verwerkelijking

B O E K E N

daarvan. Daarmee past hij in het rijtje van consequente en baanbrekende sociaal-democraten. Het ontbrak hem niet aan medestanders. Hij had ook vrienden, maar kon daar vanwege veeleisende politieke functies niet veel tijd voor vrijmaken. Dat gold zeker ook voor zijn gezin; vrouw en kinderen hebben ook een prijs betaald.

Het boek is gelukkig geen kri-

tiekloze beschrijving van doen en laten van de rechtlijnige en soms solistische Tans. Hij was eigenlijk meer een Jean dan een vlotte Sjeng. Iemand om respect voor te hebben. Dat komt naar voren in deze biografie. Daarmee is het boek een eerbetoon geworden aan de 'Man uit Maastricht' die zich geroepen voelde om voor anderen wat met zijn leven te doen. Een eerbewijs, dat past bij de Univer-

siteit Maastricht maar niet minder bij de PvdA, die wel voorwaarts wil maar ook gemakkelijk vergeet. Wie meer wil weten van de 'ins and outs' van de na-oorlogse sociaal-democratie mag dit boek derhalve niet ongelezen laten.

AD OELE

bekleedde van 1991 tot 1995 de dr. J.M. den Uyl-leerstoel aan de Universiteit van Amsterdam

